

STANJE I PERSPREKТИВЕ КОНЈИЧКЕ ИНДУСТРИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

FEI Dressage Judge and Steward, Milan Đorđević¹

Професор стручних студија, Dr Kosana Vićentijević²

Rezime: Predmet istraživanja u ovom radu su trenutno stanje i perspektive razvoja konjičke industrije u Republici Srbiji. Akcenat u istraživanju je stavljen na neophodnost uspostavljanja nacionalne strategije razvoja konjičke industrije i odgovarajućih prostora za odgoj, držanje i trenažni rad sa konjima i jahačima. Zaključna razmatranja u radu upućuju na regulatorno definisanje i moguće načine finansiranja konjičke industirije i sporta. Identifikovanje ključnih elemenata strategije konjičke industrije, kroz ovaj rad, treba da podstakne razvoj konjičke industrije u Republici Srbiji.

Ključне речи: конjičка индустрија, стратегија, одрживост, економско окружење

Uvod

U mnogim ekonomski razvijenim zemljama, odgoj konja i delatnosti koje su povezane sa njim objedinjuju se pod nazivom konjička industrija (*horse industry*) (Vićentijević, 2018, 80). Važni segmenti konjičke industrije su odgoj, higijena, zdravlje i obuka konja između starosti od oko 6 meseci i 3-4 godine za određenu aktivnost. Osim toga, potrebno je izgraditi окружење, uključujući ljudski i ekonomski kapital koji olakšava proizvodnju konja kroz čitav lanac vrednosti. Iz tog razloga, postoje dve vrste potražnje u konjičkoj industriji: s jedne strane, postoji potražnja za konjima i aktivnostima vezanim za konje, a sa druge strane, postoji potražnja za proizvodima i uslugama vezanim za konje i aktivnosti sa konjima (Vićentijević, 2019a, 39).

U ekonomski razvijenim zemljama, ali i u zemljama u kojima je zapaženo povećanje ekonomskog standarda, bavljenje konjima (sport, odgoj, rekreacija i drugo) sve više postaje odraz načina i kvaliteta življenja, koji je upravo jedan od glavnih interesa u modernim konjičkim industrijama pojedinih država. Konj je sredstvo koje može poslužiti u aktivnostima opuštanja i edukacije ljudi svih starosnih doba (Čačić, 2010).

Da bi istraživali uticaj konjičke industrije kao globalne pojave i mogućnosti za njen unapređenje u Republici Srbiji, moraju se istaći istorijski podaci, koji upućuju na neophodnost donošenja Nacionalne strategije konjičke industrije u Republici Srbiji (u daljem tekstu Strategija). Konjička industrija, nekada jedna od najuspešnijih oblasti privrednog delovanja, a sada, posrnula grana privrede, da bi se vratila u obime zastupljenosti nacionalne ekonomije, neophodno je prema autorima rada, da bude doneta Strategija njenog razvoja u Republici Srbiji.

Predmet istraživanja u ovom radu su stanje konjičke industrije i perspektive razvoja koje upućuju na izradu Strategije iz ove oblasti poslovanja na nacionalnom nivou.

Osnovni cilj istraživanja u radu je da se teorijsko metodološki i empirijski sagleda veza između učesnika konjičke industrije i procesa koji se nameću da budu uključeni u

¹ Dresura, Republika Srbija; milan.djordjevic@dresura.rs

² Visoka poslovna škola strukovnih studija Valjevo, Republika Srbija;
kosana.vicentijevic@vpos.edu.rs

nacionalnu Strategiju. Autori ističu da neki elementi Strategije, treba da doprinesu jačanju nacionalne ekonomije i prepoznatljivosti u regionalnom ekonomskom okruženju, delovanja konjičke industrije u Republici Srbiji.

Na osnovu pregleda dosadašnjih istraživanja, a prema raspoloživim saznanjima, u Republici Srbiji ne postoje radovi koji istražuju uticaj Strategije konjičke industrije na ekonomski razvoj učesnika konjičke industrije, što je cilj istraživanja ovog rada i njegov naučni doprinos.

1. Konjička industrija u Republici Srbiji

Konjička industrija se deli na dva glavna dela: deo koji se bavi osnovnim aktivnostima (*core*) koje obuhvataju upotrebu, posedovanje, vlasništvo konja, i drugi deo koji se odnosi na pružanje usluga i dobara za realizaciju osnovnih aktivnosti (DEFRA, 2005). Sve aktivnosti koje pokriva konjička industrija su međusobno povezane i uslovljene (Vićentijević, 2018, 82).

Konji su pitome i blagorodne životinje, jer da nije tako ne bi nas nosili kroz milenijume ratne i turbulentne istorije čovečanstva. Kroz istoriju su konji nosili sedla, uzde, oklope, štitnike za noge, potkovice, specijalne zastave za konjanike, amove, vukli kočije, artiljeriju, ranjenike i tako dalje.

Prema rezulatima popisa iz 1859. i 1866. godine konja je u Srbiji bilo izrazito malo. Struktura konja između ova dva popisa nije se mnogo menjala. Konji su korišćeni u saobraćaju, kao teretni konji i konji za jahanje. U navedenom periodu, po odgoju konja Srbija je zaostajala za susednim turskim oblastima (Miljković Katić, 2014).

Danas su konji, „sportisti“ koji pružaju velike uspehe i zadovoljstvo, ali imaju sve veću upotrebu u terapiji osoba sa posebnim potrebama i invaliditetom, kao i u rekreaciji i turizmu, što zahteva privrednu pažnju i potrebu za Strategijom.

1.1. Istoriski aspekti konjičkog sporta u Republici Srbiji

U Beogradu je 1885. godine osnovano naše prvo konjičko društvo pod imenom "Udruženje oficira za dresuru konja i priređivanje trka" (Šiljak, 2007). U Šapcu je 1888. godine osnovano prvo "Kolo jahača". Deset godina kasnije "Kola jahača" su osnovana u Nišu, Kragujevcu i Zaječaru, a godišnji zbor nešto ranije formiranog srpskog jahačkog društva u Beogradu odlučuje da promeni ime u Dunavsko Kolo jahača "Knez Mihailo".

Utakmice u pravilnom jahanju i dresuri konja bile su preteče turnirskog sporta kod nas. U to vreme u Beogradu je osnovana prva škola jahanja. Pri državnoj ergeli Ljubičevu 1894. godine je započela sa radom "Škola za konjarstvo", koja nekoliko godina kasnije menja naziv u "Škola lakih jahača" orijentišući se na školovanje kadrova za trke (Šiljak V. 2007).

Kasačke trke jednoprežne i dvoprežne prikazane su u Beogradu 1909. godine. Konjička takmičenja se najredovnije održavaju između dva rata, na beogradskom hipodromu koji je nakon izmeštanja sa lokacije današnjeg hotela „Metropol“, našao svoje mesto pokraj Careve čuprije 1914. godine i time i dan danas nosi titulu najstarijeg sportskog objekta u Republici Srbiji. Hipodrom kod Careve čuprije je sagrađen 1914. godine, kada je tadašnji ministar Narodne privrede Jaša Prodanović dodelio ovo zemljište Dunavskom Kolu jahača "Knez Mihailo" za organizaciju konjičkih trka. Ukazom Kralja Aleksandra od 15. novembra 1920. godine Dunavskom Kolu jahača "Knez Mihailo" ustupljeno je državno zemljište u besplatan zakup na period od 75 godina. Prvi galopski Derbi i prva Trka grada Beograda održani su 1921. godine i od tada postaju tradicionalne.

Stanje i perspektive konjičke industrije u Republici Srbiji

Na Topčideru, u Beogradu, je 1911. godine organizovano prvo javno takmičenje u dresurnom jahanju i preskakanju prepona, kao priprema i kvalifikacija za Olimpijske igre u Štokholmu 1912. godine. Tada je sportsko jahanje i prvi put uvršteno u program Olimpijskih igara, u to vreme među, sve ukupno 14 sportova, gde su i dan danas među preko 30 disciplina.

U razdoblju između dva svetska rata turnirski sport se sve više razvija i postiže međunarodnu afirmaciju manjih razmera. Posle oslobođenja pri Fiskulturnom savezu Jugoslavije formiran je Odbor za konjički sport, koji 1949. godine postaje samostalna organizacija pod imenom Konjički savez Jugoslavije (Internet: www.skss-ofd.org.rs).

Godine 1947. osnovan je Konjički savez Srbije koji je bio orijentisan na ravne galopske i kasačke trke konja u Srbiji. Predstavnici međunarodno priznatih sportskih disciplina odvajaju se u Udruženje građana za konjički sport Jugoslavije, Srbije 1998. godine, a od 2002. godine u Savez za konjički sport Srbije za olimpijske i FEI discipline (Internet: www.fei.org).

1.2. Stanje konjičkog sporta i odgoja konja u Republici Srbiji

U Republici Srbiji su konji i jahanje malo rasprostranjeni u populaciji od oko 7,5 miliona stanovnika. Ne postoji evidencija o tačnom broju: sportskih, trkačkih, školskih, radnih i priplodnih konja. Takođe nije javno poznat ni broj: odgajivača, zaljubljenika u jahanje i vožnju zaprega.

Definisanje ovih značajnih javno neobelodanjenih brojeva potrebno je sistemski definisati i održavati kroz Nacionalnu bazu konja (koja trenutno nije sistematizovana), dok bi nacionalni konjički savez trebalo da preuzme adekvatnu brigu o svim ljudskim resursima konjičke industrije.

Kada se govori o broju aktivnih sportista u svim prepoznatim konjičkim disciplinama, onda se govori o stotinama, ali ne i hiljadama, što bi trebalo da bude cilj u desetogodišnjoj projekciji Strategije razvoja konjičke industrije u Republici Srbiji, koja u ovom trenutku ne postoji.

Broj konja i ponja, je javno nepoznat, jer ne postoji kompletan registar konja, kako radnih, tako ni sportskih ni trkačkih. Kasačka asocijacija u Republici Srbiji ima kompletну bazu pedigreea i rezultata konja (Internet: www.serbia-trot.org.rs).

Za baze podataka trkačkih konja može se reći da su i najurednije i da postoje, ali tačan broj konja javno nije poznat, a nije poznato ni koliki je tačan broj konja u priplodu, koliki u trkama (kas i galop). Kompletne baze podataka o rezultatima u galopskim trkama u Republici Srbiji nema, već je sporadična i u ličnoj inicijativi.

Prema dostupnim infomacijama Udruženja za kasački sport u Republici Srbiji, broj konja u trkama je oko hiljadu, a broj registrovanih ždrebadi između 300 i 350 godišnje (Internet: www.serbia-trot.org.rs). Na osnovu navednih brojeva, proističe da je to prilično velik broj u odnosu na razvijenost konjičke trkačke industrije u Srbiji.

U sprovedenom istraživanju autora, za potrebe ovog rada, broj sportskih konja u Republici Srbiji, registrovanih za takmičenja u priznatim međunarodnim disciplinama je ispod 500, dok registar ždrebadi sportskih konja ne postoji, jer ne postoji ni matična knjiga na nacionalnom nivou. Registr svih konja i ponja na nivou Republike Srbije, ne postoji, ali ih po poslednjem popisu ima oko 15,000, gde većinu čine konji lipicanske rase i radni konji koji se koriste u vožnji zaprega (Internet: RZS, 2019). U Tabeli 1. navedeno je stanje konja po popisu za poslenje tri godine.

Tabela 1. Popis konja u Republici Srbiji

Teritorija	Godina	Konji ukupno (hiljada)	Od ukupnog broja konja: kobile i žrebice omice
Republika Srbija	2016	15	6
	2017	17	8
	2018	15	8

Izvor: Republički zavod za statistiku

Upotreba pojma "industrija" u oblasti konjarstva, ima za cilj da naglasi nacionalnu važnost svih raznovrsnih aktivnosti i mnogih veza među njima, kao i zajedničku posvećenost učesnika. Termin takođe obuhvata konjičke entuzijaste koji nisu angažovani u ovim segmentima sa punim radnim vremenom, i ima za cilj da uključi mnoge jahače rekreativce, vlasnike konja i druge koji se ne vide kao deo industrije u tradicionalnom smislu.

Konjička industrija u Republici Srbiji nije zanemariva grana privrede i može se na osnovu istraživanja autora ovog rada, predstaviti kroz sledeće procenjene pokazatelje: populacija konja je procenjena na minimum 15,000 (RZS, 2019), pa do nezvaničnih 20,000, oko 12,000 ljudi jaše konje ili vozi zaprege, broj radnika u konjičkoj industriji se procenjuje na oko 20,000 direktno i indirektno (treneri, jahači, potkivači, odgajivači, veterinari, proizvođači hrane, prostirke, bokseva, zaprežnih vozila, medicinske opreme), oko 300,000 ljudi ima neko interesovanje za konje, a oko 80,000 aktivno interesovanje, godišnji promet se procenjuje na preko 80,000,000 evra.

U radu se navodi glavni zahtev za rast učesnika konjičke industrije, u narednih deset godina, kroz razvoj neophodne infrastrukture za sprovođenje zadataka značajnih za povećanje interesovanja, pozitivne slike u javnosti i pristupačnosti trening terena, hala i puteva/ruta.

Zdravlje i dobrobit konja i ponja su osnova za uspeh konjičke industrije i moraju da budu iznad svih ciljeva i želja vlasnika, trenera ili jahača. Zakonska regulativa u Republici Srbiji koja tangira, zdravlje i dobrobit životinja obuhvaćena je Zakonom o sportu („Sl. glasnik RS“, br. 10/2016) i Zakonom o dobrobiti životinja („Sl. glasnik RS“, br. 41/2009).

Ovo poglavlje u radu se zavšava, navođenjem aktivnosti u okviru neophodne Strategije, koje treba da budu korisne za dobrobit konja. Te aktivnosti podrazumevaju: poboljšanje držanja i zdavlja konja, upravljanje pašnjacima i stvaranje sigurnijeg pašnjaka i smeštaja, podizanje standarda poslovanja i promocija višeg nivoa veština unutar konjičke industrije.

1.3. SWOT analiza konjičke industrije u Republici Srbiji

Za potrebe ovog rada urađena je analiza snaga, slabosti, mogućnosti i opasnosti koje su prisutne u konjičkoj industriji u Republici Srbiji (Tabela 2). Ovo ujedno može da bude i preporuka za polaznu osnovu za izradu Strategije i Akcionog plana u oblasti konjičke industrije. Postoji mnogo izazova i rada kako bi se kompletno konjarstvo približilo savremenom sportu, odgoju, turizmu i inkluziji osoba sa invaliditetom.

Stanje i perspektive konjičke industrije u Republici Srbiji

Tabela 2. SWOT analiza konjičke industrije u Republici Srbiji

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none">- Sportsko-privredna razgranatost- Postojeća infrastruktura sa vekovnom tradicijom- Postojeći ljudski i poljoprivredni resursi prepoznati u svetu- Uticaj na razvoj dece u zdravoj životnoj sredini- Inkluzija osoba sa invaliditetom i duh paraolimpizma- Rekreativni sport- Geografski položaj kao centar regionala	<ul style="list-style-type: none">- Nepostojanje Nacionalnog konjičkog centra- Sportski objekti u lošem stanju- Nepotpuna baza podataka- Nedovoljna stručnost i iskustvo kadrova- Nedovoljan publicitet o značaju konja u sportu i privredi- Nedostatak Strategije i vizije razvoja- Negativan publicitet- Nejednaka rasprostranjenost u Srbiji
Mogućnosti	Opasnosti
<ul style="list-style-type: none">- Pogodno podneblje za odgoj vrhunskih konja- Školsko i celoživotno obrazovanje i karijera u konjičkoj industriji- Povećanje obima sporta, konja i pratećih privrednih grana (zanati, transport, poljoprivreda, veterina, medicina)- Regionalni lider u sportu, trkama i odgoju konja i ponija i pratećih industrijskih grana	<ul style="list-style-type: none">- Troškovi infrastrukture za sport i trke- Povećanje broja zaposlenih mimo zakonskih procedura- Dug period osposobljavanja, edukovanja u sferi sporta i odgoja- Odlazak iz zemlje mladih i talentovanih jahača i trenera

Izvor: Izrada autora

2. Izazovi konjičke industrije u Republici Srbiji

Jedinstvenost i velike sportsko-privredne mogućnosti konjičke industrije otvaraju širok spektar aktivnosti, kroz više privrednih grana. Konj je jedinstven „rekvizit“ u sportu, kao što i ostali sportovi imaju rekvizite (bicikli, reketi, lopte, luk i strela, mete, koševi, golovi, mrežice, sportski tereni, hale i slično), a ima i svog proizvođača (odgajivača), servisera (trenera/jahača). Ostali učesnici u konjičkoj industriji su: hranitelji/štalari, potkivači, veterinari, proizvođači: hrane, suplemenata, opreme za jahače i konje, objekata za život konja i terena za treniranje, ograda, terena i pašnjaka, transportnih sredstava za konje, alata i potkovica, medicinske opreme i lekova namenjnih konjima.

Autori u radu su naveli učesnike, da bi se steka slika koliko su ovi živi „sportski rekviziti“ rasprostranjeni i koliko je grana industrije naslonjeno na njih. Iz navedenog proizilazi zapažanje da je konj centar konjičke industrije, koja podrazumeva uključivanje mnoštva privrednih grana, znanja i veština različitih profesija, koje je prate za uspešno funkcionisanje.

Odgoj kvalitetnih konja i ponija, bez obzira da li su za sport, trke ili rekreaciju je poseban potencijal i razvojni segment koji zahteva standardizaciju i sistematizaciju u okviru delokругa aktivnosti Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodopрivrede. Osnovni troškovi držanja konja su skoro identični, bez obzira da li se odgaja konj od „lošijih“ ili najkvalitetnijih grla, ali kasnija vrednost, kao i dugovećnost konja nisu isti. Stoga, posebnu pažnju treba pokloniti pravilnoj selekciji, kako bi se izbegli nepotrebni troškovi „lošeg“ ulaganja u konje i ponije.

Nacionalni i regionalni granski savezi i vrhunski konjički sport u Republici Srbiji, nalaze se na prekretnici, kako organizacionog usavršavanja, tako i sistemskog uboličavanja. Konjički sport i trke i sve što ih prati, susreće se sa velikim brojem problema, koji direktno utiču, ne samo na budući razvoj i brojnost, već i na održanje postojećeg nivoa razvoja.

Problemi koji opterećuju konjički sport i trke su različiti i mogu se klasifikovati kao unutrašnji u okviru samog sporta i spoljašnji. Unutrašnji problemi su svojstveni samoj konjičkoj organizaciji, a među spoljašnje se ističe neadekvatnost prostornih i materijalno-tehničkih uslova za trening. Treningom se gradi vrhunski jahač i rezultat sa dobro odgojenim konjem. Adekvatan oporavak sportista (i konj se smatra sportistom), zdravstvena zaštita, obrazovanje, obuka, sportska i radna karijera, samo su deo aktuelne situacije velikog broja nerešenih problema koji zahtevaju brzo rešavanje.

Za potrebe ovog rada izvedena su terenska ispitivanja i ističe se da su sportski objekti i trkačke staze u Republici Srbiji u prilično lošem stanju. Veliki broj važnih objekata je blizu rashodovanja, što će u bliskoj budućnosti stvoriti potrebu za izgradnjom novih objekata i terena. Čak i objekti koji se nalaze u znatno boljem stanju od onih za koje se može reći da su pri kraju veka upotrebe, zastareli su i iziskuju popravke i modernizaciju.

Dalji razvoj sporta i trka u Republici Srbiji zahteva analizu stanja na terenu, a potom i plansku rekonstrukciju i izgradnju infrastrukture objekata, terena i staza koja po troškovima predstavlja opasnost za realizaciju.

Nepotpune baze podataka o broju objekata, sportskih terena i staza u Republici Srbiji, kao i o njihovoj vlasničkoj strukturi i kategorizaciji dovode do stihiskog i neplanskog finansiranja rekonstrukcije postojećih i izgradnje novih.

Postojeći sportski objekti su uglavnom nepristupačni sportistima sa invaliditetom zbog arhitektonskih barijera. Iz toga proizlazi da ne postoje specijalizovani, ili barem prilagođeni sportski objekti i centri, niti potrebna sportska oprema i rezervi za trening i pripreme sportista sa invaliditetom.

Ne postoji obrazovna institucija koja se bavi školovanjem novih kadrova i stručnim ospozobljavanjem trenerskog kadra za rad sa takvom populacijom sportista, kao ni specijalizovana ustanova koja bi unapredila rad odgajivača i svih radnika u konjičkoj industriji. Dug period ospozobljavanja je neizostavan činilac i iziskuje posebnu posvećenost ističu autori u ovom rada.

Žene u konjičkom sportu zauzimaju najznačajniju ulogu, jer gledano po brojnosti u sportu i rekreaciji, ali i nacionalnim i međunarodnim rezultatima, imaju ubedljivu dominaciju. One su zastupljene u sportskim organizacijama, ali ne u dovoljnoj meri, u odnosu na njihovu uspešnost u postizanju sportskih rezultata.

Sredstva javnog informisanja zanemaruju i prečutkuju probleme prisutne u konjičkoj industriji u bitnim i suštinskim slučajevima, i time se stiču pogrešne pretpostavke o tome što je potrebno menjati i unaprediti u konjičkoj industriji i sportu u Republici Srbiji.

Nacionalne konjičke asocijacije ne koriste u dovoljnoj meri sredstva javnih glasila u svrhu promocije konjičkih dostignuća, zdravog načina života, značaja fizičke aktivnosti za razvoj svakog građanina Republike Srbije, ne bave se prezentacijom konjičkog sporta, trka i jahanja i približavanju široj javnosti i najmlađima. Saradnja medija i sportskih organizacija na pravovremenom i objektivnom izveštavanju o budućim i proteklim sportskim događajima nije na zadovoljavajućem nivou, mistifikuje i stigmatizuje konjičku industriju u celini.

U radu se naglašava, da se ne sme izostaviti i inertnost konjičkih saveza i udruženja koji ne poklanjaju pažnju pravljenju pozitivne slike o jahanju, sportu, trkama, rekreaciji i sve što nam konji donose. Sporadične medijske objave koje daju pozitivan

Stanje i perspektive konjičke industrije u Republici Srbiji

publicitet višestruko su manjeg obima od negativnog publiciteta koji se uglavnom odnosi na padove, doping, izgladnelost konja, ili loše postupanje i iznurivanje do krajnjih granica.

Jedan od načina za postizanje ciljeva Strategije može biti razvoj Nacionalnog konjičkog centra (Generalni plan Beograda, 2021, 103) što bi moglo da obezbedi ključnu tačku za konjičku industriju u Republici Srbiji.

Baza konjičkog sporta se smatra Hipodrom Beograd (Internet: www.hipodrom.rs) gde je ujedno i koncentracija privrede, usluga i organizacija u ovoj oblasti, a pokazala se kao ogromni potencijal i korist za industriju, trke i sport. Nacionalni konjički centar ne samo da može da prikaže trke i konjički sport, već takođe predstavlja fokusnu tačku za promociju konja, takmičenja, poslovnog sveta, rekreacije i turizma povezujući Adu Ciganliju i Košutnjak sa njegovim kapacitetima što je već predviđeno u „Generalnom planu Beograd 2021“. Svi glavni poslovni, sportski i istorijski aspekti govore u prilog Hipodroma Beograd, na lokaciji na kojoj se nalazi preko jednog veka, kao i da je na idealnom mestu da bude Nacionalni konjički centar u partnerstvu sa konjičkim organizacijama, i sa aktivnim interesovanjem javnih tela. Konjička industrija moraće da razmotri kako konstruktivno i pragmatično da se realizuje „Generalni plan Beograd 2021“, u saradnji sa lokalnim i republičkim organima.

Volonterizam u konjičkoj industriji nije razvijen u dovoljnoj meri. Trenutna situacija odslikava se kroz nepostojanje odgovarajućeg propisa o volonterskom radu, dok sa druge strane većinu kadrova u konjičkom sportu i trkama čine volonteri (vodiči konja, štaliari, radni jahači, instruktori, treneri). Takođe nepotpuno regulisani i kategorisani ljudski resursi u sportu i trkama nisu prepoznati, pa praktično stotine ljudi su slabo vidljivi u poreskom i zdravstvenom sistemu, ali takođe i u bankarskom kada žele da reše, npr. svoje stambeno pitanje.

Konjičke organizacije suočavaju se sa problemima volonterizma kada je u pitanju, kako kratkoročno (organizacija sportskih manifestacija) tako i dugoročno volontiranje (trenerški i radni kadar). Zakonsko uređivanje volonterskog i svakog drugog rada predstavlja potrebu srpske konjičke industrije u celini.

Praksa u zemljama sa razvijenom konjičkom industrijom kao održivo rešenje je totalizator klađenje na trke konja. Totalizator kladiionica (*PMU*) u Francuskoj (patent registrovan 1868. godine) iz „svoje“ zarade izdvaja za trke i konjički sport 793 miliona evra i 854 miliona evra za porez (od prometa od 9,072 milijardi evra u Evropi u 2017. godini) (Internet:www.parimutuel-europe.org). U Republici Srbiji je *PMU* sistem funkcionisao od početka devedesetih godina prošlog veka, ali se zbog neadekvatke zakonske regulative ugasio pre desetak godina. Ovo takođe treba da bude jedan od zadataka Strategije, radi postizanja optimalnih okvira i zadataka kako bi se klađenje stavilo u funkciju razvoja i održanja konjičke industrije, u kojoj je klađenje sastavni deo od kada postoje trke konja.

Osim do sada dostupnih izvora finansiranja (donacije, sponzorstva, lokalna samouprava i nadležna ministerstva) koji se i pored nedostataka mogu prihvatiti, postoje i drugi do danas nedovoljno iskorišćeni izvori finansiranja, pa je jedan od ciljeva Strategije identifikovati oblike finansiranja i njihovo aktiviranje.

Donošenje Strategije predstavljalо bi raskid sa praksom u kojoj decenijama nisu rešavana pitanja u oblasti finansiranja konjičke industrije i sporta i označilo bi početak pravnih, organizacionih, kadrovskih i tehničkih promena koje bi rezultirale uvođenjem jasnog i transparentnog sistema finansiranja u celokupnoj konjičkoj industriji i sportu kao njenom nosiocu.

3. Perspektive konjičke industrije u Republici Srbiji

Kroz godine sa dolaskom mehanizacije i danas digitalizacije, od izvora radne snage konj je postao osnova za sportska takmičenja, rekreaciju i turizam (Čačić, Matasović 2013). Konjarstvu se u Republici Srbiji poklanjala najveća pažnja (u pogledu odgoja, selekcije i oplemenjivanja) između dva svetska rata. Tada su konji imali mesto u skoro svim poljoprivrednim radovima (obradi zemlje, vuči i prenosu tereta), u vojsci za vojne potrebe kao i u sportu (Vićentijević, 2019b, 463). Brojni su razlozi zbog kojih se neko odluči da se bavi konjima: hobi, rekreacija, sport, odgoj, zdravstveni razlozi, ekološka proizvodnja hrane i slično. Osnovni pokazatelji koji ukazuju na pozitivan trend razvoja neke nacionalne konjičke industrije su: povećanje broja konja, povećanje broja aktivnih učesnika i povećanje broja rasa i odgojnih tipova (Čačić 2010). U razvijenim zemljama konjička industrija zauzima značajan deo nacionalne ekonomije. Posebno u zemljama u kojima je razvijena trkačka konjička industrija (*racing horse industry*).

U Republici Srbiji, ljubitelji konja, pokreću poslovne aktivnosti konjičke industrije izazvane interesovanjem za konje, a ne za ostvarivanjem profita, kao cilja svakog privrednog društva. Mnogi od ovih privrdnih subjekata i društava bez obzira da li su klubovi, škole jahanja, odgajivači, rentijeri bokseva ili sarači – mogu biti dobro vođeni od strane stručnjaka za dobrobit konja, konjarstva ili zanatskog posla u proizvodnji. Međutim, ova praktična ekspertiza se ne poklapa uvek sa dovoljno poslovnog znanja ili veština upravljanja kako bi se maksimizirao potencijal poslovanja. Potrebno je razviti menadžerska znanja i veštine iz oblasti konjičke industrije, prilagođene potrebama konjičkih privrednih subjekata i društava, kroz sistem celoživotnog učenja. Kontinuirana edukacija iz ove oblasti prema delatnosti koje uključuje bi doprinela opstanku i rastu poslovnih aktivnosti i zadržavanju radnika u delatnostima koje uključuje konjička industrija (*core*, i pružanje usluga i dobara za realizaciju *core* aktivnosti). Osnivanje obrazovnih ustanova je ključno pitanje. Percepcija i potreba konjičke industrije je da se u okviru postojećih srednjoškolskih ustanova mogu akreditovati smerovi specijalizovani za konjičku industriju. Takve mogućnosti se mogu realizovati kroz otvaranje odeljenja u srednjim poljoprivrednim školama u Srbiji koje su već prepoznate kao strateški važne obrazovne institucije. Učenici ovih odeljenja bi u skladu sa posebnim planom i programom imali mogućnosti da grade svoju karijeru u konjičkim privrednim subjektima i društвima (ergele, konjički klubovi, trkačke štale, organizacija i realizacija trka i takmičenja). Poznato je da pojedine visokoškolske ustanove već imaju uspostavljen program za stručno osposobljavanje instruktora i trenera u konjičkom sportu, ali svakako sa razvojem konjičke industrije, biće neophodna i nova znanja i usavršavanja kako bi se stručan i obrazovan kadar stavili u funkciju razvoja kompletne konjičke industrije – jahači, štalarji, radni džokeji, džokeji, potkivači, odgajivači konja. Smer odgajivača konja već postoji u Šapcu u okviru Poljoprivredne srednje škole (Internet: www.sredpoljskola.edu.rs).

U Republici Srbiji konjička industrija je izuzetno mala, posebno u delu koji se odnosi na osnovne (*core*) aktivnosti u konjičkoj industriji. Kroz aktivno učešće u konjičkoj industriji (u delu *core* ili delu pružanje usluga) se mogu ostvariti mnoge preduzetničke ideje, u cilju održivosti privrednog subjekta i poslovanja sa dobitkom (Vićentijević, 2019b, 465). Poslovne aktivnosti u konjičkoj industriji koje se mogu razviti u Republici Srbiji i podstaći kroz strateške ciljeve obuhvataju proizvodnju i prodaju: opreme za jahanje, hrane, prostirke (slama/piljevina), ograda, prepona, kočija, transportnih prikolica, kombija i kamiona, štalske opreme (metle, lopate, kolica, pojilice), boksevi (montažni, stalni za konje), tekstilne robe (pokrivači, podsedlice, podmetači, bandaži), medicinskog materijala, opreme i lekova, fotografija, video snimaka. Zatim angažovanje sledećih profesija: sarača,

potkivača, veterinara, laboratorija (za analizu krvi, urina, tkiva), ljudskih resursa (štalsko osoblje, konjovoci, radni jahači, treneri itd). Poboljšanje ekonomskih efekata rada ovih preduzetnika i privrednih subjekata je važno ne samo za direktno uključenje pojedinaca – kao kupci, vlasnici ili zaposleni, već za industriju kao jednu celinu. Uspešnost konjičke industrije je od vitalnog značaja za kontinuirani rast i razvoj konjičkog sporta, dok ekonomski učinak, pa čak i opstanak mnogih konjičkih privrednih subjekata i društava zavisi od tržišta, podstaknutog od strane drugih strateških ciljeva.

Sportski objekti i hipodromi u Republici Srbiji, najvećim delom su u lošem stanju i zapušteni. To umanjuje mogućnost za bezbedno bavljenje konjičkim sportom i trkama, kao i ograničavanje mogućnosti za razvoj vrhunskog sporta, a istovremeno destimuliše građane da se uključe u programe jahanja. Bez odgovarajućeg prostora za trenažni rad sa konjima i jahačima svih uzrasta, nema pravog razvoja konjičkog sporta, a sportski objekti predstavljaju nasleđe generacijama kao osnova za bavljenje sportom i rekreacijom. Zbog toga je neophodno započeti sa strateškim ulaganjem u obnavljanje i izgradnju konjičke infrastrukture širom Republike Srbije. Neki od infrastrukturnih objekata koji postoje u Republici Srbiji su Hipodromi u Beogradu, Požarevacu, Šapcu, Subotici, Leskovcu i ostali centri i konjički klubovi. U radu se ukazuje na neophodnost planiranja i sistemskog ulaganja u obnavljanje i izgradnju konjičke infrastrukture širom Republike Srbije. Razvoja konjičke industrije nema bez infrastrukture i sportskih objekata koji predstavljaju nasleđe koje ostaje budućim generacijama kao podsticaj za bavljenje sportom i rekreacijom. Strateški cilj konjičke industrije u Republici Srbiji treba da bude, revitalizacija najznačajnijih postojećih objekata tamo gde je to moguće, a potom da se grade novi sportski objekti.

Mogućnosti za širenje i rast učesnika konjičke industrije (dela *core* i dela pružanje usluga) u Republici Srbiji postoje, ali nisu iskorišćene, sa primenom elemenata Strategije, došlo bi do rasta njenog udela u nacionalnoj ekonomiji.

Učesnici konjičke industrije u Republici Srbiji, znaju koliko je ona važna za nacionalnu ekonomiju, potreбно je široj javnosti ukazati na ulogu konja i konjarstva. Za očekivati je da ovaj rad inicira nova istraživanja u pravcu donošenja Strategije, i pronalaženju mogućnosti razvoja konjičke industrije, kao i ekonomskih kategorija koje će doprineti razvoju ekonomske efikasnosti svih učesnika.

3. Zaključak

Da bi bila uspešna konjička industrija u Republici Srbiji, mora se doneti i usvoji Strategija na nacionalnom nivou. U radu se ističe da je Nacionalna strategija za razvoj konjičke industrije više nego neophodna u Republici Srbiji, shodno slojevitosti i neophodnom povezivanju svih njenih činilaca, kao i opštih i posebnih ciljeva industrije.

Terenska istraživanja za potrebe rada potvrdila su da su sportski objekti i hipodromi u najvećem delu u lošem stanju i zapušteni, ne upravlja se njima pažnjom dobrog privrednika. Navedeno umanjuje mogućnosti bezbednog bavljenja konjičkim sportom i trkama, što ograničava mogućnosti za razvoj vrhunskog sporta i destimuliše uključivanje šire javnosti u programe jahanja. Bez odgovarajućeg prostora za trenažni rad sa konjima i jahačima svih uzrasta i kategorija, nema razvoja konjičkog sporta. Izgradnja konjičke infrastrukture širom Republike Srbije je jedan od ciljeva Strategije koju preporučuju autori rada.

Uvođenje zakonskog okvira za klađenje na trke konja na teritoriji Republike Srbije je takođe jedan od elemenata koje treba uključiti u Strategiju.

Elementi Strategije upućuju na mogućnosti povećanja broja konja, ljudi zaposlenih u konjičkoj industriji i ljubitelja konja. Rekreativno jahanje i vožnja zapregra može da bude opšte prihvaćen i poželjan model društveno odgovornog poslovanja i delovanja pojedinaca i društva u celini.

Takođe, u radu je potvrđeno da sveobuhvatna analiza strateškog pristupa održivoj konjičkoj industriji u razvijenim zemljama, doprinosi jačanju ne samo stočarstva i poljoprivrede nego i ostalih delatnosti koje pružaju usluge osnovnim aktivnostima konjičke industrije i povećanju poreskih prihoda država.

Postojeći broj konja (vučnih, rekreativnih, paradnih, sportskih, trkačkih) predstavlja značajnu referentnu bazu za koncipiranje buduće Strategije konjičke industrije u Republici Srbiji.

Očekuje se da ovaj rad inicira nova istraživanja, naročito u oblasti usvajanja i sprovođenja Strategije konjičke industrije u Republici Srbiji sa različitim aspekata društveno odgovornog poslovanja u pravcu jačanja uloge svih učesnika konjičke industrije, u cilju njene prepoznatljivosti u regionalnom ekonomskom okruženju.

Literatura

- Čačić, M. (2010) Što je to konjička industrija, Stočarstvo, 64, 49-64.
- Čačić, M., Matasović, M. (2013), Uloga lipicanaca u razvoju Hrvatskog konjičkog turizma, *Stočarstvo*, 67, 1, 17-22.
- DEFRA, (Department for Environment, Food and Rural Affairs) (2005) Strategy for the Horse Industry in England and Wales
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69260/pb11323-en-horse-industry-strategy-051128.pdf pristupljeno 15. septembar 2019.
- Federation equestre international www.fei.org , pristupljeno: 02. septembar 2019.
www.sredpoljskola.edu.rs, pristupljeno: 02. septembar.2019.
- Miljković Katić, B. (2014) *Poljoprivreda kneževine Srbije (1834-1867)*, Beograd: Istoriski institut, Posebna izdanja knjiga 65.
- Republički zavod za statistiku
<http://data.stat.gov.rs/Home/Result/130202010202?languageCode=sr-Cyrl/>
pristupljeno: 05. septembar 2019.
- Savez za konjički sport srbije za olimpijske i FEI discipline www.skss-ofd.org.rs , pristupljeno: 02. septembar 2019.
- Strategy for the Horse Industry in England and Wales,
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69260/pb11323-en-horse-industry-strategy-051128.pdf, pristupljeno: 10. septembar 2019.
- Šiljak, V. (2007). *Istoriјa sporta*. Beograd: Fakultet za menadžment u sportu Univerziteta "Braća Karić", Beograd.
- The European Pari Mutuel Association www.parimutuel-europe.org, pristupljeno: 12. septembar 2019.
- Udruženje za kasački sport Srbije – Srpski kasački savez, www.serbia-trot.org.rs, pristupljeno: 12. septembar 2019.

- Vićentijević, K. (2019a). Konjička industrija u svetlu cirkularne ekonomije, *Zbornik radova II međunarodne naučne konferencije* (str. 39-48). Pirot: UO Privredna komora Pirot.
- Vićentijević, K. (2019b). Aspekti cirkularne ekonomije u funkciji konjičke industrije, *Isaknuti tematski zbornik radova vodećeg nacionalnog značaja* (str. 455-468). Beograd: Centar za strateška istraživanja nacionalne bezbednosti-CESNA B.
- Vićentijević, K. (2018). Održivost konjičke industrije u savremenom ekonomskom okruženju. *Agroekonomika*, 48 (82), 79-88.
- Zakon o sportu („Sl. glasnik RS“, br. 10/2016)
- Zakon o dobrobiti životinja („Sl. glasnik RS“, br. 41/2009)

STATE AND PERSPECTIVES OF HORSE INDUSTRY IN REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: The subject of research in this paper is the current state and prospectives of development of the horse industry in the Republic of Serbia. Emphasis is placed on the need to establish a National Strategy for the development of the horse industry and appropriate facilities for the upbringing, keeping and training of horses and riders. The concluding considerations in the paper point to the regulatory definition and possible ways of financing the horse industry and sport. Identifying the key elements of the horse industry strategy, through this work, should encourage the development of the horse industry in the Republic of Serbia.

Key words: horse industry, strategy, sustainability, economic environment.